

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет культури і мистецтв

Кафедра образотворчого мистецтва

СИЛАБУС

нормативної навчальної дисципліни

“ ОСНОВИ РЕСТАВРАЦІЇ ”

підготовки бакалавра

спеціальності

023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

освітньої програми

Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Силабус навчальної дисципліни «ОСНОВИ РЕСТАВРАЦІЇ» підготовки бакалавра галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», за освітньою програмою «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Розробник: Берlach О.П., кандидат архітектури, доцент

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва

Протокол № 2 від 9 вересня 2021 р.

Завідувач кафедри: () **Каленюк О. М.**

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	02 – Культура і мистецтво 023 - Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація бакалавр	Нормативна
Кількість годин /кредитів 120 год /4		Рік навчання 3
		Семестр 6
		Лекції 18
		Практичні 34
ІНДЗ немає		Лабораторні
		Індивідуальні
		Самостійна робота 60
	Консультації 8	
	Форма контролю: екзамен 6 семестр	
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові

Берlach Олександр Павлович

Науковий ступінь

к. арх.

Вчене звання

доцент

Посада

доцент

Контактна інформація: тел. **0508605951**, ел. адреса: sasha.berlach@gmail.com

Дні занять (<https://eenu.edu.ua/uk/structure/faculties-and-institutes/fakultet-kulturi-i-mistectv-0?>)

III. Опис дисципліни. Предметом вивчення навчальної дисципліни «Основи реставрації» є сукупність понять, методів та правил, технологічних алгоритмів реставраційних процесів, що мають місце в сучасній реставраційній діяльності.

Дисципліна «Основи реставрації» розрахована на поглиблене вивчення методики виконання нескладних реставраційних процесів у їх логічній послідовності, практичні навички пререставраційного дослідження, реставрації творів станкового олійного малярства, та темперного живопису(іконопису), монументального живопису їх наукового комплексного дослідження, складання реставраційної документації. Вся система навчання повинна сприяти розвитку образного і абстрактного мислення студентів, вихованню творчого професіонала в галузі.

Цей курс використовуватиме поєднання лекційних, практичних занять, консультацій і самостійної роботи.

1. Пререквізити : композиція, рисунок, живопис, перспектива, пластична анатомія, кольорознавство, основи іконопису, техніки і матеріали в образотворчому мистецтві, монументальний живопис, історія монументального та декоративно-прикладного мистецтва та інші.

2. Постреквізити: Формулювання завдань на реставрацію, визначення типології твору мистецтва, його види й жанри, встановлення видів та ступеню біоураження мистецького твору; послідовність виконання процесів реставраційного втручання з дотриманням прийнятих у науковій реставрації принципів та засад ведення реставраційної документації, всебічно й повно висвітлюючи стан збереженості, результати проведених досліджень, хід виконання реставраційних заходів; вміння відтворити у матеріалі твір класичного темперного чи олійного живопису.

3. Мета дисципліни є формування професійних якостей майбутнього фахівця в області образотворчого мистецтва з високим рівнем майстерності щодо самостійного творчого вирішення завдань мистецької діяльності; поглиблена підготовка до практичного застосування отриманих знань, вироблення навичок роботи з різноманітними матеріалами; формування на основі володіння технологією матеріалів вмінь і навичок виконання художніх творів.

Завданням дисципліни є:

- вивчити методики дослідження в реставраційній справі;
- формувати у студентів відповідального відношення до творів образотворчого мистецтва та безпечної діяльності в процесі роботи;
- прищепити повагу до духовної культури людства;
- вивчити історію розвитку мистецтва в контексті зміни видів і стилів;
- аналізувати стилістичні та типологічні ознаки основних періодів історії розвитку образотворчого мистецтва;
- ознайомлення студентів з основами реставрації.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен *знати*:

- особливості техніки і технології реставрації живопису;
- інструменти і навчальні приладдя, необхідні для виконання завдання та область їх застосування у реставраційній справі;
- основні види образотворчого мистецтва і техніки малярства різних історичних періодів;

вміти:

- працювати з матеріалами та інструментами;
- підбирати і використовувати необхідні інструменти і приладдя, обирати сучасні матеріали та дотримуватись технології виконання роботи;

- технічно вміло виконувати поставлені завдання.

1. 4. Результати навчання (компетентності).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких компетентностей:

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК 11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

СК 4. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах.

СК 8. Здатність проводити аналіз та систематизацію зібраної інформації, діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати кінцеву мету реставраційного втручання.

СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми від студентів очікуються такі програмні результати навчання:

ПР 01. Застосовувати комплексний художній підхід для створення цілісного образу.

ПР 02. Виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

ПР 07. Відображати морфологічні, стильові та кольорові фактурні властивості об'єктів образотворчого і декоративного мистецтва, сценографії, реставрації та використовувати існуючі методики реставрації творів мистецтва в практичній діяльності за фахом.

ПР 11. Визначати мету, завдання та етапи мистецької, реставраційної та дослідницької діяльності, сприяти оптимальним соціально-психологічним умовам для якісного виконання роботи.

ПР 15. Трактувати формотворчі засоби образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства, комплексно визначати їхню функціональну та естетичну специфіку у комунікативному просторі.

ПР 16. Володіти фаховою термінологією, теорією і методикою образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації мистецьких творів.

5. Структура навчальної дисципліни.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю/ Бали
Модуль 1. Змістовий модуль 1. Реставрація творів темперного живопису на малярських основах з дерева						
Тема 1. Вступ до дисципліни «Основи реставрації». Предмет та об'єкт дослідження в реставрації. Методи та методики дослідження в реставрації. Види реставрації.	9	4		5		ДС/2

Тема 2. Реставрація творів живопису на малярських основах з дерева.	9	4		5		ДС/2
Тема 3. Основа твору. Технологічні особливості деревини. Виготовлення основи з деревини. Паволока. Полотняна основа. Левкас. Матеріали і приготування іконного левкасу. Процес накладання левкасу. Рельєфи по левкасу.	10		4	5	1	ІРС/4
Тема 4. Фарбовий шар. Малюнок під живопис. Фарби. Сполучні емульсії середньовічного темперного живопису. Послідовність роботи фарбами. Позолота. Захисні покриття.	10		4	5	1	ІРС/4
Тема.5. Відновлення дерев'яної основи. Обробка творів уражених жуками-деревоточцями. Профілактична проклейка. Матеріали та їх підготовка. Накладення і видалення профілактичної проклейки.	10		4	5	1	ІРС/4
Тема 6. Видалення поверхневих забруднень та записів. Нейтралізація лужності або кислотності. Воскові забруднення і бризки фарб.	10		4	5	1	ІРС/4
Разом за змістовим модулем 1.	58	8	16	30	4	ІРС/20
Змістовий модуль 2. Технологічні особливості реставраційних процесів творів станкового і монументального живопису.						
Тема 1. Олійний живопис на полотні, особливості письма, способи дослідження. Традиційні та сучасні матеріали живопису на полотні олійними фарбами. Сучасні захисні синтетичні лаки. Види біо-шкідників у олійному живописі та боротьба з ними.	13	6	2	5		ІРС/4

Тема 2. Технологічні операції з підрамником. Робота з підрамником. Види підрамників. Види полотна. Деревина для підрамника. Перетягування полотна. Сучасні види підрамників. Натягування полотна. Підготовка полотна. Вибір полотна. Технологічні операції з натягування, перетягування ґрунтованого та не ґрунтованого полотна. Способи закріплення, інструменти.	10		4	5	1	IPC/4
Тема 3. Клей в реставраційних процесах. Рецепт простого клею на основі желатину. Способи використання клею. Технологічні операції відновлення порваного полотна та відновлення пошкоджених країв.	10		4	5	1	IPC/4
Тема 4. Робота з живописним полотном. Робота з поверхнею фарбового шару в олійному живописі. Змивання забруднень в олійному живописі. Видалення лаку часткове та остаточне. Технологія виконання робіт. Підведення реставраційного ґрунту. Нанесення ізолюючих покриттів та тонування втрат авторського фарбового шару.	10		4	5	1	IPC/4
Тема 5. Реставрація монументального живопису. Обладнання та матеріали. Укріплення рихлого тиньку. Робочі розчини заправок та зашпаровування втрат ґрунту монументального твору. Тонування втрат фарбового шару.	19	4	4	10	1	IPC/4
Разом за змістовим модулем 2	62	10	18	30	4	IPC/20
Види підсумкових робіт						Бал
МКР № 1						30
МКР № 2						30
Інше (вказати)						
Всього годин/балів	120	18	34	60	8	100

*Форма контролю: / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота.

6. Завдання для самостійного опрацювання.

Самостійна та творча робота студентів має на меті засвоєння умінь та навиків в роботі з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення набутих знань та творчого пошуку, сприяє краще організувати свій навчальний та творчий час, працювати з літературою та з сучасною інформаційною технологією, дисциплінує розум, творче мислення, відпрацьовує вміння формувати свої творчі думки, сприяє краще засвоїти навик та майстерність у живописі. Надає можливість отримувати найновішу інформацію в образотворчому мистецтві.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1.Змістовий модуль 1. Реставрація творів темперного живопису на малярських основах з дерева		
1.	Тема 1. Вступ до дисципліни «Основи реставрації». Предмет та об'єкт дослідження в реставрації. Методи та методики дослідження в реставрації. Види реставрації.	5
2.	Тема 2. Реставрація творів живопису на малярських основах з дерева.	5
3.	Тема 3. Основа твору. Технологічні особливості деревини. Виготовлення основи з деревини. Паволока. Полотняна основа. Левкас.	5
4.	Матеріали і приготування іконного левкасу. Процес накладання левкасу. Рельєфи по левкасу.	5
5.	Тема 4. Фарбовий шар. Малюнок під живопис. Фарби. Сполучні емульсії середньовічного темперного живопису. Послідовність роботи фарбами. Позолота. Захисні покриття.	5
6.	Тема 5. Відновлення дерев'яної основи. Обробка творів уражених жуками-деревоточцями. Профілактична проклейка. Матеріали та їх підготовка.	5
	Накладення і видалення профілактичної проклейки.	5
	Тема 6. Видалення поверхневих забруднень та записів. Нейтралізація лужності або кислотності. Воскові забруднення і бризки фарб.	
Разом за змістовим модулем 1.		30
Змістовий модуль 2. Технологічні особливості реставраційних процесів творів станкового і монументального живопису.		
7.	Тема 1. Олійний живопис на полотні, особливості письма, способи дослідження. Традиційні та сучасні матеріали живопису на полотні олійними фарбами. Сучасні захисні синтетичні лаки. Види біо-шкідників у олійному живописі та боротьба з ними	5

8.	Тема 2. Технологічні операції з підрамником. Робота з підрамником. Види підрамників. Види полотна. Деревина для підрамника. Перетягування полотна. Сучасні види підрамників. Натягування полотна. Підготовка полотна. Вибір полотна. Технологічні операції з натягування, перетягування ґрунтованого та не ґрунтованого полотна. Способи закріплення, інструменти.	5
9.	Тема 3. Клей в реставраційних процесах. Рецепт простого клею на основі желатину. Способи використання клею. Технологічні операції відновлення порваного полотна та відновлення пошкоджених країв.	5
10.	Тема 4. Робота з живописним полотном. Робота з поверхнею фарбового шару в олійному живописі. Змивання забруднень в олійному живописі. Видалення лаку часткове та остаточне. Технологія виконання робіт. Підведення реставраційного ґрунту. Нанесення ізолюючих покриттів та тонування втрат авторського фарбового шару	5
11.	Тема 5. Реставрація монументального живопису. Обладнання та матеріали. Укріплення рихлого тиньку. Робочі розчини заправок та зашпаровування втрат ґрунту монументального твору. Тонування втрат фарбового шару.	10
	Разом за змістовим модулем 2.	30
Всього годин		60

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента (*щодо відвідування занять*),

Відвідування занять студентами є обов'язковими, допускаються пропуски занять з поважних причин (хвороба студента, сімейні обставини).

Теми пропущених занять повинні бути відпрацьовані студентом самостійно і здані викладачу.

Політика щодо академічної доброчесності.

Виконання практичних завдань повинно бути повністю самостійним. Очікується, що студенти будуть дотримуватись етичних норм та не допускати обману та плагіату. Обман та плагіат включають подання робіт, які не є особистими розробками, копіювання чужих ідей без відповідного цитування. За наявності плагіату – робота оцінюється на 50% нижче, за повторне використання плагіату – студент не допускається до сесії; за несвоєчасне виконання поставленого завдання оцінка знижується на 10%. Виконання картонів, проектів, ескізів для закріплення знань, умінь і навичок є обов'язковим. Додаткова кількість якісно виконаних ескізів, картонів під час самостійної роботи впливає на оцінювання на користь студента. Всі опрацьовані теми поточного і підсумкового контролю, а також самостійна робота оприлюднюються на перегляд та оцінюються.

Політика щодо дедлайнів(крайній термін) та перескладання. Здача екзамена проводиться в терміни визначені деканатом. Студенти які не з'явилися на здачу екзамена, з поважних причин, дозволяється перездача в другий термін встановлений деканатом. Крайній термін - дозволяється деканатом тільки в присутності комісії з трьох чоловік включаючи викладача який вів заняття.

V. Підсумковий контроль

Формою семестрового контролю з дисципліни «Основи реставрації» є екзамен. Розподіл балів, що присвоюються студентам з навчальної дисципліни є сумою балів за виконання практичних завдань, самостійну роботу та підсумковий контроль (МКР). Впродовж семестру студент за виконання завдань поточного контролю і самостійної роботи отримує – 40 балів. Підсумковий контроль здійснюється у формі модульних контрольних робіт. Модульні контрольні роботи - це творчі практичні роботи за темами змістових модулів, за кожен з яких студент може отримати максимально 60 балів. Термін здачі модульних контрольних робіт оприлюднюється на початку семестру. До здачі підсумкової модульної контрольної роботи допускаються студенти, які здали усі поточні завдання даного змістового модуля.

У випадку не задовільної підсумкової оцінки, або за бажанням підвищити рейтинг, студент може добрати бали, виконавши певний вид робіт (наприклад, перездати якусь тему, додатково виконати картон, або роботу в іншій техніці з дотриманням технологічної карти відповідно до теми, яка вивчається). В іншому випадку студент здає екзамен і бали за модульні контрольні роботи анулюються. На іспит виносяться основні теоретичні та практичні питання, типові та комплексні завдання, відповідно тем змістових модулів.

Максимальна оцінка – 60 балів.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

ПОТОЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка за 4-ри бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
4	«Відмінно» – творча робота технічно бездоганна, включає творчий підхід у композиційному і тональному трактуванні.
3	«добре» - творча робота відповідає обраній темі, технічна, з незначними недоліками.
2	«Задовільно» – заслуговує творча робота, що може продемонструвати теоретичні та практичні знання виконавця, але відповідає обраній темі та виконана не охайно із значною кількістю помилок.
1	«Незадовільно» з можливістю повторного складання. Відсутнє розуміння тематики, невміння охарактеризувати суттєві сторони розв'язання завдання, студент не може пояснити приклади наведені викладачем. Практична частина не виконана. Відсутні елементарні поняття технології виконання.

Оцінка за 40 бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
36-40	“Відмінно” – заслуговує студент, що має міцні, ґрунтовні теоретичні знання, які застосовує на практиці. Студент досконало володіє теоретичним матеріалом, самостійно поповнює свої знання, розуміє та відповідно застосовує поняття й терміни, дотримується методичної послідовності виконання зображення, самостійно аналізує та komponує зображення в картоні, досконало розуміє та застосовує на практиці основні характеристики кольорів (яскравість, насиченість, тон), добре орієнтується в колірній палітрі, охайно та у відведений час виконує завдання.
30-35	“Дуже добре” – заслуговує студент, що має ґрунтовні теоретичні та практичні знання, але має стандартне мислення. Студент добре володіє теоретичним матеріалом, розуміє та відповідно застосовує поняття й терміни, дотримується методичної послідовності виконання завдання (технологічні карти), аналізує та відповідно komponує зображення в аркуші, добре розуміє та застосовує на практиці основні характеристики кольорів (яскравість, насиченість, тон), добре орієнтується в колірній палітрі, охайно та у відведений час виконує завдання. Практичні роботи відповідають обраній темі, з незначними технічними недоліками.
25-29	“добре” – заслуговує студент, що має належні теоретичні та практичні знання, але має стандартне мислення. Студент не завжди орієнтується в теоретичному матеріалі, не завжди впевнено та відповідно застосовує поняття та терміни, дотримується технологічних прийомів виконання завдання під керівництвом викладача, аналізує та відповідно komponує зображення в аркуші під керівництвом викладача, допускає помилки в конструктивному, колірному рішеннях, але розуміє та застосовує на практиці основні характеристики кольорів (яскравість, насиченість, тон), добре орієнтується в колірній палітрі, допускаючи не значних помилок, виконує завдання у відведений час.

24-15	«задовільно» - заслуговує студент, що може продемонструвати теоретичні та практичні знання. Студент не орієнтується в теоретичному матеріалі, не впевнено та не завжди відповідно застосовує поняття та терміни, не дотримується техніко-технологічної послідовності виконання завдання, не вдало komponує зображення в аркуші, недостатньо орієнтується в колірній палітрі та допускається значних помилок у проектній діяльності, роботі над картонами, не охайно, зі значним запізненням виконує завдання.
14-10-	«достатньо» - заслуговує студент, що має слабкі теоретичні та практичні знання. Студент слабо орієнтується в теоретичному матеріалі, не впевнено та не завжди відповідно застосовує поняття та терміни, дотримується методичної послідовності виконання завдання під керівництвом викладача, не завжди вірно розуміє та застосовує на практиці основні характеристики кольорів (яскравість, насиченість, тон), допускаючи не значні помилки, орієнтується в колірній палітрі опосередковано, допускається значних помилок у техніко-технологічній послідовності виконання завдання, невчасно виконує завдання.
0-9	«Не задовільно» - заслуговує студент, що має дуже слабкі теоретичні та практичні знання. Студент взагалі не орієнтується в теоретичному матеріалі, не впевнено та не завжди відповідно застосовує поняття та терміни, не дотримується конструктивної та техніко-технологічної послідовності виконання завдання. Відсутні елементарні поняття технології виконання завдання.

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка за 60 бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
54-60	«Відмінно» – творча робота технічно бездоганна, включає творчий підхід у композиційному і тональному трактуванні.
45-53	«Дуже добре» - творча робота відповідає обраній темі, технічна, з незначними недоліками.
35-44	«Добре» – Творча робота відповідає обраній темі, технічна, з недоліками.
25-34	«Задовільно» – заслуговує творча робота, що може продемонструвати теоретичні та практичні знання виконавця, але відповідає обраній темі та виконана не охайно із значною кількістю помилок.
20-24	«достатньо» - у роботі упущена суттєва сторона питання, необхідна допомога викладача, неточне розуміння змісту і значення термінів і понять, недостатнє використання їх у відповіді. Творча робота виконана на недостатньому художньому рівні. Технічно недосконала.

1-19	<i>«Незадовільно» з можливістю повторного складання.</i> Відсутнє розуміння тематики, невміння охарактеризувати суттєві сторони розв'язання завдання, студент не може пояснити приклади наведені викладачем. Практична частина не виконана. Відсутні елементарні поняття технології виконання .
------	--

VI. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Берлач О. П. “Малярські техніки, методи і прийоми в станковому живописі”. Методичні рекомендації для студентів спеціальності 6.020200 “Образотворче мистецтво”. Луцьк, 2011. 68 с.
2. Берлач О. П. Засоби зображення предметів в перспективі: методичні рекомендації до виконання завдань самостійної роботи з курсу «Перспектива в образотворчому мистецтві». Луцьк, 2017. 12с.
3. Волинська ікона: дослідження та реставрація. Науковий збірник. Випуск 28. Матеріали XXVIII міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 21–22 жовтня 2021 року. Упоряд. Т. Єлісєєва, Є. Ковальчук. Луцьк, 2021. 146 с.
4. Жердзицький В. Є. Живопис. Техніка і технологія: навчальний посібник. Х. : Колорит, 2006. – 327 с.
5. Зверев В.В. О толковании основных терминов в научной реставрации // Художественное наследие. Хранение, исследование, реставрация. - Внеочер. вып. М.: ВНИИР, 1989. - С. 44-60.
6. Кокорин А. Древнерусская икона и культура Запада. – М.: Московская патриархия, 2012. –136 с.
7. Реставрация станковой темперной живописи : Учебник / Под ред. В.В. Филатова. М.:Изобраз. искусство, 1986. – 264 с.
8. Сланський Б. Техніка живопису та реставрації. К.: Мистецтво, 2009. – 304 с.
9. Соколова М. Труд иконописца. М.: Свято-Троицкая Сергиева лавра, 2010. –158 с.
10. Фремpton К. Современная архитектура. –М.: Стройиздат, 1990.- 132 с.
11. Шимчук М. Природа вітражу. –Львів: ЛАМ, 2001.- 75 с.
12. Шаров В.С. Академическое обучение изобразительному искусству. М.: Эксмо, 2014. 648 с.

Інформаційні ресурси

- 1 Розвиток іконопису в Україні. –Електронний ресурс. –Режим доступу: <http://www.myasnikov.net/books/pdf/Ikonopis.pdf>
- 2.Руководство начинающему иконописцу. –Электронный ресурс. –Режим доступа: <http://www.myasnikov.net/books/pdf/Ikonopis.pdf>

3.Салтыков А. прот. Иконоведение/прот. А. Салтыков. —Электронный ресурс. —
Режим доступа: <http://www.golden-ship.ru/load/ikony/1544/34-1-0-19156>.